nių ir taurių dalys. Krosnies aplinkoje taip pat surasta tridantė šakutė su kaulinėmis kriaunomis, datuojama XVIII a., 2 pypkių dalys. Viena jų neglazūruota, rausvos molio masės, puošta geometriniais motyvais, datuojama XIX a. I puse – viduriu, antroji – balto molio, dengta geltona glazūra, datuojama XVIII a. Taip pat rasta arkliuko su raiteliu formos švilpynė, dengta ruda glazūra, datuojama XVII a. pabaiga – XVIII a., bei 2 moliniai skirstikliai, naudojami keramikos išdegimui. Didžioji dalis radinių datuojami XVII a. pabaiga – XIX a.

The Kiln at Krivūlės St. 9, Vilnius

In 2017, a field evaluation (five test pits totalling 32.25 m^2) was conducted on the plot at Krivūlės St. 9, Vilnius. A kiln (for structural ceramics: bricks and roof tiles) was discovered and partially unearthed in the SW part of the investigated area (Fig. 1). It was preliminarily dated to the late 17th–18th century.

Egidijus Šatavičius

Senosios miško pramonės objektai Pietryčių Lietuvoje

2017 m. autorius identifikavo 3 naujus su senąja miško pramone susijusius objektus. Tai netoli Rūdninkų kaimo (Šalčininkų r.), tarp Medininkų aukštumos PV pakraščio ir senojo lateralinio senslėnio Švenčionėliai–Vilnius–Varšuva–Berlynas, plačioje fliuvioglacialinėje zandrinėje lygumoje esančios medžio anglies degimo vietos (1 pav.). Siūloma šiuos objektus įtraukti į NKVR. Koordinatės nurodytos LKS94 sistemoje.

Rūdninkų medžio anglies degimo vieta I (Baltosios Vokės sen.) yra 300–350 m į Š nuo Merkio upės dešiniojo kranto, 950 m į ŠV nuo

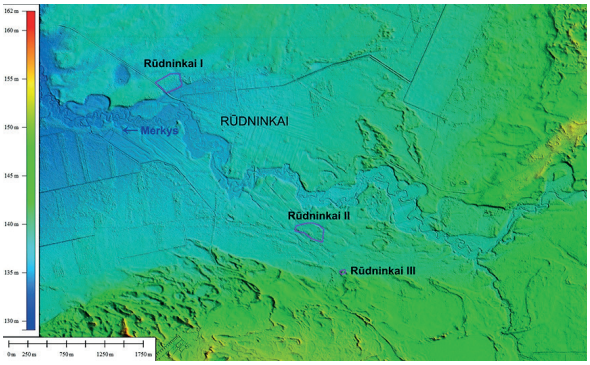

1 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietų I–III geografinė padėtis (violetiniai daugiakampiai). E. Šatavičiaus brėž.

Fig. 1. The geographic location of Rūdninkai charcoal production sites I–III (violet polygons).

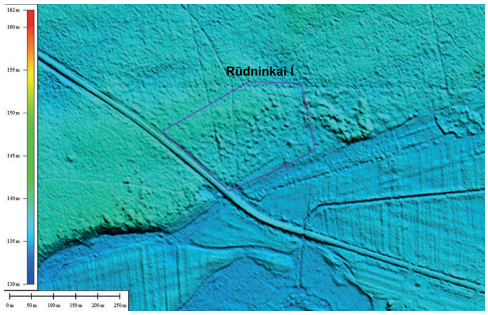

2 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietos I saugotina teritorija (violetinis daugiakampis). E. Šatavičiaus brėž.

Fig. 2. The territory of Rūdninkai charcoal production site I to be protected (violet polygon).

kelių Jašiūnai – Baltoji Vokė – Pirčiupiai (176) ir Mikašiūnai–Rūdninkai (3917) sankryžos, Rūdninkų kaimo centrinėje dalyje, į ŠR nuo kelio Jašiūnai – Baltoji Vokė – Pirčiupiai (176), Girios miško P pakraštyje. Maždaug už 2,43 km į PR yra naujai surasta Rūdninkų medžio anglies degimo vieta II. P sampilo apytikslės koordinatės X573765 Y6034345.

Medžio anglies degimo vieta I yra zandri-

3 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietos I P sampilas iš ŠR. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 3. The S mound at Rūdninkai charcoal production site I, as seen from the NE.

4 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietos I stambus sampilas teritorijos P dalyje. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 4. A large mound in the S part of Rūdninkai charcoal production site I.

5 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietos I pilnai išlikęs žemas sampilas. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 5. A low mound that has survived intact at Rūdninkai charcoal production site I.

6 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietos I V dalyje miško kvartalinės linijos perkirstas žemas sampilas, kurio užpilde gausu medžio anglies. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 6. A low mound, which contains abundant charcoal, is transected by a forest block line, and is situated in the W part of Rūdninkai charcoal production site I.

nėje lygumoje, kurios paviršius nežymiai banguotas ir vietomis paveiktas eolinių procesų. Sampilai supilti ant viršutinės viršsalpinės Merkio upės terasos ir jos nuolaidžiame šlaite, kurie virš upės vandens lygio iškilę tik 2–3,5 m (2 pav.). Jie apskritimo formos, išsidėstę arti vienas kito, per 2–20 m. Iš viso jų suskaičiuota apie 40. Tarp teritorijos P–PR pakraštyje esančių sampilų yra stambus iki 1–1,4 m aukščio sampilas suapvalinta viršūne, visiškai analogiškas pilkapių sampilams (3, 4 pav.). Likusioje teritorijos dalyje sampilai lėkšti ir žemi, su plokščia viršūne, 20–60 cm aukščio (5, 6 pav.). Sampilų skersmuo varijuoja 8–16 m ribose,

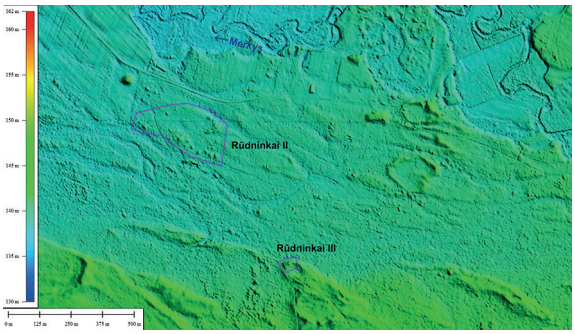

7 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietų II ir III saugotinos teritorijos (violetiniai daugiakampiai). E. Šatavičiaus brėž.

Fig. 7. The territory of Rūdninkai charcoal production sites II and III to be protected (violet polygons).

tačiau dauguma yra apie 12 m skersmens. Visus sampilus papėdėse dažniausiai juosia ryškus žiedinis griovys statokais šlaitais su atskirais pagilėjimais dugninėje dalyje. Pasitaiko sampilų ir su atskiromis duobėmis papėdėje. Grioviai-duobės yra 1–3 m pločio ir iki 80 cm gylio. Visi sampilai supilti iš smėlio su nedidele žvyro priemaiša.

Dalis sampilų stipriai apardyti keleto miško keliukų ir kvartalinių linijų bei prakirstų spindžių. Teritorijos PV pakraštys suardytas tiesiant kelią Jašiūnai – Baltoji Vokė – Pirčiupiai. Taip pat nemažą dalį sampilų sužalojo sunkiasvorė technika kertant bei sodinant mišką. Praardytose vietose matyti stipriai įanglintas smėlis. Saugotina objekto teritorija užimtų apie 5,9 ha miško plotą.

Rūdninkų medžio anglies degimo vieta II (Jašiūnų ir Pabarės sen.) yra 60–240 m į P–PV nuo kelio Rūdninkai–Raveliai, apie 320 m į P nuo Merkio upės kairiojo kranto, 1,6 km į PR nuo kelių Jašiūnai – Baltoji Vokė – Pirčiupiai (176) ir Mikašiūnai–Rūdninkai (3917) sankryžos, Rūdninkų kaimo centrinėje dalyje, Rūdninkų girios Š pakraštyje. Maždaug už 2,43 km į ŠV yra naujai surasta Rūdninkų medžio anglies degimo vieta I. PR sampilo apytikslės koordinatės X575765 Y6032425.

Medžio anglies degimo vieta II yra lygumoje, kurios paviršius nežymiai banguotas ir vietomis paveiktas eolinių procesų. Sampilai supilti ant plačios aukštesnio lygio viršsalpinės Merkio upės terasos plato, kuris virš upės vandens lygio iškilęs apie 2,5–3 m (7 pav.). Sampilai išsidėstę gana arti vienas kito, per 2–20 m, ir tik du V grupės sampilai bei Š grupė nuo pagrindinio masyvo atsiskyrusios per 50–90 m. Teritorijos ŠR dalyje yra 3 susijungiantys sampilai. Iš viso šioje teritorijoje suskaičiuota apie 20 stambių sampilų. Sampilai dažnai supilti ant žemų gūbriškų paaukštėjimų, apskritimo ir pailgo ovalo formos, iki 0,7–2 m aukščio ir apie 8–14 m skersmens. Stambesnieji pailgi, ovalo formos sampilai yra iki 18–24 m ilgio (8, 9 pav.). Sampilai profilyje ryškiai išgaubti, dažnai su mažiau ar daugiau suplokštėjusia viršutine dalimi. Visų sampilų viršūnėse žiojėja stambios iki 1–1,5 m gylio duobės, likusios po paskutinio anglies ėmimo, jos priverstos įvairių šiukšlių. Sampilus papėdėse dažnai juosia seklūs ir platūs įdubimai. Pasitaiko sampilų ir su atskiromis gilesnėmis duobėmis papėdėje. Šie grioviai-duobės yra iki 20–80 cm gylio ir apie 2–5 m pločio. Visi sampilai supilti iš smėlio su pasitaikančia nedidele žvyro priemaiša.

Dalis sampilų stipriai apardyti įvairių iškastų duobių bei medžių išvartų. Dalies sampilų viršūnėje esančios duobės galėjo būti iškastos egzistuojant kariniam poligonui. Sampilų duobių sienelėse matyti ryškiai įanglintas smėlis, kuriame kartais pasitaiko ir pavienių nedidelių riedulių, senų plytų nuolaužų, geležingo šlako gniutulų. Saugotina objekto teritorija užimtų apie 5,59 ha miško plotą.

Rūdninkų medžio anglies degimo vieta III (X576053 Y 6032004) (Jašiūnų sen.) yra apie 820 m į P nuo Merkio upės kairiojo kranto,

1,66 m į V–PV nuo vakarinės Upėsės upelio įtekėjimo į Merkį, apie 2,38 km į PR nuo kelių Jašiūnai – Baltoji Vokė – Pirčiupiai (176) ir Mikašiūnai–Rūdninkai (3917) sankryžos Rūdninkų kaimo centrinėje dalyje, į ŠR nuo miško kelio, vedančio buvusio Kernavo kaimo Rūdninkų girios Š pakraštyje link. Maždaug už 490 m į ŠV yra naujai surasta Rūdninkų medžio anglies degimo vieta II.

Medžio anglies degimo vieta III yra lygumoje, kurios paviršius ryškiai banguotas ir stipriai performuotas eolinių procesų. Sampilas supiltas ant parabolinės kopos rago (7 pav.). Sampilas apie 14 m skersmens ir iki 1–1,4 m aukščio. Profilyje jis ryškiai išgaubtas, su truputį suplokštėjusia viršutine dalimi (10 pav.). Jo viršūnėje iškasta stambi iki 1–1,3 m gylio duobė, likusi po paskutinio anglies išėmimo, ji priversta įvairių šiukšlių. Sampilo papėdėje vietomis išlikę seklūs ir platūs juosusių duobių įdubimai. Sampilas supiltas iš smėlio.

Sampilas stipriai apardytas miško kirtimo metu važinėjant sunkiajai technikai. Jame iškastos duobės sienelėse matyti ryškiai įanglintas smėlis. Saugotina objekto teritorija užimtų apie 0,315 ha miško plotą.

Šios naujai surastos medžio anglies degimo vietos yra unikalios senosios miško pramonės liudininkės. Rūdninkų medžio anglies degimo vieta I yra didžiausias pagal sampilų kiekį ir užimamą teritoriją tokio tipo objektas Lietuvoje. Rūdninkų medžio anglies degimo vietoje II identifikuoti stambiausi sampilai, kurių skersmuo ir aukštis (arba tūris) kelis kartus viršija jau žinomų. Iš istorinių dokumentų žinoma, kad šiose apylinkėse vyko intensyvi balų rūdos

8 pav. Vienas iš pailgų ir stambių P–PR pusės sampilų Rūdninkų medžio anglies degimo vietoje II iš P ir PR. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 8. One of the large oblong mounds at Rūdninkai charcoal production site II (S–SE territory), as seen from the S and SE .

9 pav. Vienas iš ŠR dalies sampilų Rūdninkų medžio anglies degimo vietoje II. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 9. One of the mounds in the NE part of Rūdninkai charcoal production site II.

10 pav. Rūdninkų medžio anglies degimo vietos III sampilas iš P. E. Šatavičiaus nuotr.

Fig. 10. The mound of Rūdninkai charcoal production site III, as seen from the S.

gavyba ir apdirbimas. Geležies lydymas būtų neįmanomas be pastovaus ir didelio kiekio medžio anglies paruošimo. Paprastai medžio anglis buvo ruošiama netoli buvusių metalo lydymo vietų. Taigi, ateityje lieka identifikuoti buvusias balų rūdos sodrinimo ir lydymo vietas. Šios naujai surastos medžio anglies degimo vietos preliminariai datuojamos viduramžių pabaiga – naujaisiais laikais (XVI–XIX a. pradžia).

Old Forest Industry Objects in Southeast Lithuania

In 2017, three new objects connected with the old forest industry were identified on the N edge of Rūdninkai Forest, i.e. charcoal production sites near Rūdninkai village (Šalčininkai District, Southeast Lithuania) (Fig. 1). All of them are between the SW edge of the Medininkai Highland and the Švenčionėliai–Vilnius–Warsaw–Berlin *Urstromtal* (ice-marginal streamway) on a fluvioglacial–limnoglacial sandy plain, which has a surface that is almost level or has been affected to some degree by aeolian processes. The mounds were built on the upper terrace of the River Merkys at varying distances from its edge and gentle slope, which rises only 2–4 m above the level of the river's surface.

The mounds (approximately 40) at Rūdninkai charcoal production site I are round and lie near one another (at a distance of 2–20 m) (Fig. 2). The mounds on the S-SE edge of the territory are large with a rounded top and reach a height of up to 1–1.4 m (Fig. 3–4) while the rest are low and flat with a flat top that is 20–60 cm high (Fig. 5–6). The mounds are 8–16 m in diameter, with the majority being about 12 m. The base of each mound is surrounded by a distinct ring ditch with steep sides and discrete depressions in its bottom. All of the mounds consist of sand containing small quantities of gravel. Numerous small pieces of charcoal were revealed in those places that had been ploughed open. The archaeological territory to be protected occupies roughly 5.9 ha of forest.

The large mounds (approximately 20) of Rūdninkai charcoal production site II lie fairly close to one another (at a distance of 2–20 m), only the N group and the two mounds of the W group being separated from the main concentration by 50–90 m (Fig. 7). They frequently sit on a low ridge-like elevated area and are round or oblong, up to 0.7–2 m high and roughly 8–14 m in diameter. The bigger, elongated oval mounds are up to 18–24 m long (Fig. 8, 9). The mounds are distinctly convex, frequently with a more or less flattened top. A large, up to 1–1.5 m deep pit had been dug into the top of each mound, the result of the last removal of the charcoal. The foot of the mounds was frequently surrounded by wide, shallow depressions. All of the mounds consist of sand containing small quantities of gravel. Clearly carbonised sand, which contained the occa-

sional isolated small boulder, old brick fragment, or lump of iron slag, was seen in the walls of the pits in the mounds. The archaeological territory to be protected occupies roughly 5.59 ha of forest.

The only mound of Rūdninkai charcoal production site III is roughly 14 m in diameter and up to 1–1.4 m high (Fig. 7). The mound's profile is distinctly convex with a slightly flattened top (Fig. 10). A large, up to 1–1.4 m deep pit, which remained after the last removal of the charcoal, had been dug into its top. Wide, shallow depressions from the pits that surrounded it have survived at places at the mound's base. The mound consists of sand, which could be seen to be clearly carbonised in the walls of the pits dug into it. The archaeological territory to be protected occupies roughly 0.315 ha of forest.

The newly discovered charcoal production sites were preliminarily dated to the Late Middle Ages–Modern Period (16th–early 19th century).